

Poplavska A.

Symbols of the hospitality in the festive and ceremonial culture

The article discusses the symbolism of the hospitality in the festive and ceremonial culture. It is emphasized that the mentioned symbolism contributes to the integration of the society and the establishment of the trust between its members, certainly suggesting the reciprocity of the feelings and mutual need for the gratitude. The functioning of the tradition of the hospitality in the accordance with the requirements of the universal morality is substantiated.

The traditional rules of human society (the respect, reverence and compassion, kindness, hospitality, etc.) are the basis of the moral culture of the communication. The hospitality as a cultural-historical phenomenon is primarily based on the Christian principle of the love to the God and the close people. It is well-established for the centuries folk tradition with love and respect the guests to accept and regale. Hospitality is organically linked with the festive ceremonial culture of the Ukrainian people, and, therefore, with its multifaceted ritualization lifestyle.

The rite is the traditional unproductive, conditional symbolic actions. It accompanies the social sanctioning important life moments of the individual or the human collective.

The holiday as a ritual function as the necessary moments of the social life, specifically declaring and claiming ideas, ideals, moral standards of the behaviour and world cultural values of the human community.

The marital life of the Ukrainians for centuries is accompanied by the numerous rites and rituals that by its shaped symbolism fixed the nodal stages of the human life, which was obligatory to invite the guests, or they came themselves. The result was a complex branched family and domestic rituals, distinguished by their quality characteristics.

The sociocultural symbolism legally qualify as a spiritual core and distinctive building material of the rite as its components clearly embody the most important ritual actions affecting the sensual sphere of the consciousness of their creators and participants and largely programmes the educational impact of the newly created festivals and rituals. Ceremonial symbol not only inform, but also organizes, brings the emotional and volitional capacity of the man to the brink where begin the spiritual actions.

The arable land, grain and bread baked from it acquired the sacred force of our ancestors. Borrowed from the paganism, they remain an important ritual significance in the Orthodox rites. And today we see on the Ukrainian table the Christmas kutya, Easter cake, wedding ceremony etc. Handing the round loaf to the honored guests is an integral component of the modern Ukrainian diplomatic protocol.

The salt in the moral and ethical context symbolizes the life's challenges, the tests of the loyalty and friendship, and is often used in the domestic rites as "salt – a holy cause" in the organic unity with the bread. The congratulations with bread and salt the arrived guest was an integral component of the traditional etiquette since the days of medieval Russia. Believed that in this way you can make friends even sworn enemies.

The Ukrainian house was wide open to every traveller, visitor or a beggar, but the conditions of the visit are quite strictly regulated. For example, it was not accepted to go visiting during field works. Not frowned upon coming to visit on weekdays – then the relatives or neighbours were visited only on economic matters, ritualization of the reception the guest simplifies greatly. However, with well-established rule of the reception even in normal case was obligatory to invite to enter the house "at least for a moment".

The guest must cross the threshold, showing the respect for the family members and their deceased ancestors, which on the popular belief continued to live together with the living. At the dinner table, after having covered it with a tablecloth and served the bread and salt, the welcome guest was generously regaled; it was accepted to submit grape wine – "at least one glass" in the southern regions of the Ukraine.

Thus, it is concluded, that the developed system of the national calendar rites was long designed to promote the material and spiritual state of the family. For the centuries by means of the holidays and ceremonies the older generations passed on his love to labour, freedom, hospitality and life optimism for the young.

Certainly the hospitality is a mutual, in fact – it is a human need for gratitude – a system of the stereotyped forms which express the various aspects of the communication. Ethnocultural painted symbols of the hospitality promote traditionally the integration of the society and the establishment of the trust between even historically and geographically distant from each other peoples. The tradition of hospitality cultivated the desire to receive guests with the respect and to regale them in the accordance with the requirements of the universal morality.

Key words: symbol, hospitality, ceremony, celebration, tradition, festive and ceremonial culture, bread, salt.

УДК 132.156

Смірнова Олена Олександрівна
здобувач

РИТУАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ КОНФІГУРАТИВНОСТІ МАГІЇ

Досліджено магію як найцікавішу та найпотаємнішу складову сучасної культури. Виокремлюються різні підходи до вивчення магії: релігійний, філософський, природничо-науковий, окультний, теософський, атеїстичний, соціологічний, гносеологічний, психологічний, етнографічний, культурологічний тощо. Визначається необхідність наукового, філософського аналізу та узагальнення досліджень, потреба їх структурування на засадах врахування переплетення традиційних та нових поглядів на магію як на об'єкт наукового дослідження. Доводиться, що як своєрідна форма суспільної свідомості магія поряд з наукою і релігією відображала найважливіші етапи розвитку суспільства і самої людини. Наводяться різні асоціації магічного – астрологія, алхімія, шаманізм, відьомство, волхвування, знахарство, чаклунство, гіпноз тощо. Вивчається місце магії як сполучної ланки між релігією і наукою.

Ключові слова: магія, підхід, культура, наука, релігія, аналіз.

Проведені протягом трьох тисячоліть і особливо в XIX – XX століттях дослідження з магії найчастіше охоплювали соціальну сферу життєдіяльності і духовно-практичної активності індивіда, що дозволило говорити про різні форми пізнання з їхніми античними, теологічними, природничо-науковими, гуманітарними та іншими ідеалами, відмінними в західному та східному світовідчуттях. Представники різних галузей знань, виходячи з природи магії, визначили чимало підходів до її вивчення: релігійний, філософський, природничо-науковий, окультний, теософський, атеїстичний, соціологічний, гносеологічний, психологічний, етнографічний, культурологічний тощо.

Студіювання магії як найцікавішої та найпотаємнішої складової сучасної культури приваблювало та приваблює видатних вчених в галузях як гуманітарних наук (антропології, етнографії, історії, філософії), так і природознавчих. Серед них можна назвати українських дослідників, таких як А. Осипов, О. Хімченко, Ш. Лещенко, В. Богораз, В. Вербицький, А. Пархоменко, В. Берегова, В. Вашкевич, А.Буковінський, Л. Черепнін.

Проблему магії вивчали такі відомі теоретики, як С. Гречишнікова, С. Давиденков, Т. Касавін, К.Леві-Строс, С. Токарєв, Е.Тейлор, Дж. Фрезер, М.Еліаде, Р.Штейнер.

Проблема магії була об'єктом дослідження відомих філософів – фундаторів позитивізму: О.Конта, К.Попера, І.Лакатоса, які надали свою оцінку позанауковому знанню в контексті становлення світової наукової думки.

Езотеричний підхід до вивчення магії використовувався популярними теоретиками О.Блаватською, Л.Ендрюсом, А.Кроулі, Папюсом, Н.Рерихом, У.Кайцем, М.Шахновичем та іншими.

Таке розмаїття думок і підходів до питання про містику, потужний потік інформації різного містичного характеру підводить до необхідності наукового, філософського аналізу та узагальнення досліджень, які існують сьогодні. Виникає потреба їх структурування на засадах врахування переплетення традиційних та нових поглядів на магію як на об'єкт наукового дослідження. Філософське пізнання, за К. Юнгом, "не результат суто логічного безособового процесу, а витвір конкретної особистості з її просторовими та часовими характеристиками. В цьому контексті воно переважно суб'єктивне, а його об'єктивна цінність залежить від того, чи багато знайдеться людей, які розмірковують подібним чином" [1,79].

Говорячи про магію, необхідно пам'ятати про тісне переплетення наукових та ненаукових, релігійних, езотеричних знань.

Дослідження ритуально-антропологічного підходу до розуміння магії дасть можливість розкрити нові аспекти цього культурного явища, що є метою даної статті.

Сьогодні можна говорити про нове місце магії в сучасній системі уявлень про таке знання, яке не ототожнюється з наукою. Деякі теоретики наголошують на рівноцінності знань, якими оперує і наука, і релігія, і магія. Галузь пошуків сучасної людини, яку не задовольняють суто раціональні знання, пов'язана зі зверненням до релігійних, езотеричних вчень.

Проте, філософсько-культурологічні методи дослідження магії і досі містяться в контексті теологічної культури на засадах вказаних підходів: зі своїми цілями, механізмами, суб'єктивними діями. Студіювання проблеми залежить від способів і шляхів дослідження істини. Вивчення магії залежить також від суджень, виражених в різних концепціях з різними акцентами. При цьому необхідно зазначити, що особистісні підходи відіграють визначальну роль в філософії і дозволяють розрізнити два плани. Прикладами першого плану можуть бути моністичні типи світовідчуття: матеріалізм та ідеалізм, де матеріалізм все зводить до природи матерії, а ідеалізм – до духу. Другий план обумовлений особистісним досвідом людини, який допомагає реалізувати індивідуальні завдання життя в контексті релігійного, атеїстичного, езотеричного світовідчуття.

Магія протягом її багатотисячної історії увібрала в себе всі аспекти культури, створила свій простір, який будується на трьох ключових моментах: особистості, культурі, типі свідомості або ментальності. Як результат, магія є своєрідним об'єднанням знань, прагматизму, ідеалізму і містики. Саме цим пояснюється її живучість, її універсалізм, її нормативність.

Методологія дослідження магії є методологією діяльності, яка, містить такі обов'язкові елементи, як мета і результат діяльності, аналіз ситуації на початку проектування, опис способів діяльності і ціннісної рефлексії.

З метою цілісного осмислення конфігуративності магії у ситуації загальної кризи культури доцільним є враховувати не тільки підходи, а й методологію дослідження.

Відомо, що методологічний аспект дослідницької діяльності передбачає необхідну понятійну базу, формування робочого смислового поля аналізу. Дефініція терміна "магія" в системі синонімічних позначень необхідна для встановлення узагальненої характеристики та специфіки зазначеного поняття з урахуванням його розвитку: магія існувала протягом усєї багатовікової історії розвитку людства, що відбилося на вербальному рівні у відповідних термінах. Як своєрідна форма суспільної свідомості поряд з наукою і релігією вона відображала найважливіші етапи розвитку суспільства і самої людини. Але, якщо простежити історію розвитку одного народу, стає помітним, що зміни в свідомості були досить незначними. На початку історії людства магія виконувала функцію чогось божественного: нею володіли жерці, представники верховної влади на землі. Набагато пізніше матеріалістами магія сприймається як марновірство, ілюзія, чаклунство. Отже, зіставлення значень у названому синонімічному ряду і аналіз асоціацій дозволяють більш точно виділити спільне між ними та найбільш значуще для вихідного поняття, а також їхній взаємозв'язок.

Філософська енциклопедія та інші словники, визначають суміжні з магією поняття в наступних термінах, що містять безпосередні складові семантичного понятійного ядра.

Перше, що можна визначити, це антропософія – популярна теорія в духовному житті ХХ ст., що виходить із заснованої Р. Штейнером "науки про дух". Це надчуттєве пізнання світу через самопізнання людини як космічної істоти. Засадничі ідеї антропософського товариства, Гетенаумського "Вільного університету науки про дух" отримали реалізацію в Вальдорфській педагогічній школі, в мистецтві, в медицині, у фармацевтиці, а також у сільському господарстві [2, 87].

Друге поняття – астрологія, яка стала популярною в Середні віки, хоча це був не найкращий для магії час. Вона зв'язує в одну систему такі символічні елементи як "планети", "сузір'я", описує засадничі дані єдиного живого Цілого, досліджує закони та причинно-наслідкові зв'язки. Гороскоп розглядається як матриця кармічних кліше, напрацьованих в попередніх втіленнях, а головна ідея того, що гороскоп сформувався саме таким чином, зашифрована в його знаках. Астрологія дозволяє розкривати ці причини, обумовлені відхиленнями космічного масштабу, і показує шляхи їх виправлення [3, 57].

Третя асоціація у смисловому контексті це відьомство – уявне вміння чаклунськими способами і прийомами впливати на сили природи, людей, тварин та ін. В середні століття люди, які практикували його, суворо переслідувалися християнською церквою як служителі диявола, багато з них згоріло на багаттях інквізиції.

Наступне – волхвування. Волхвуванням в Стародавній Русі називали дохристиянські культу, що проводилися волхвами. Ці дії споріднені уявленням про магичні, тому на Сході волхвуванням називали дії мудреців і магів.

Для того, щоб зрозуміти всі асоціації, які виникають при вивченні магії, звернемося до поняття гіпнозу. Частіше за все гіпноз уявляється психофізіологічним станом, схожим на глибокий сон. Гіпноз викликається словесним навіюванням, що викликає підпорядкування волі сплячого волею гіпнотизера. Таке навіювання відбувається на сеансі гіпнозу іноді без слів, під впливом інших механізмів, які зараз вивчає психологія. Піддатися гіпнозу та зробити що-небудь як би мимоволі, під чийось сильним впливом, означає, бути загіпнотизованим;

Сьогодні в контексті магичного вивчається і таке явище, як демонологія, тобто вчення про духів, про безтілесних істот, про привиди.

Як різновид магичного до сих пір існує знахарство, яке є знанням і ремеслом знахаря, ворожки, чаклуна. Існує також і лікувальна магія, яка лікує за допомогою заклинань, молитов, чарівного зілля [80].

Поняття ілюзії теж допомагає розкрити магичне. Це обман почуттів, щось помилкове, що заважає реальному сприйняттю предметів, явищ. Іноді трактується як нездійсненна мрія.

Чаклунство – це таємничі магичні дії, що мають впливати на природу, на людину, можуть зцілювати, або навпаки – наводити хвороби та біди на людей або худобу.

Магія визначається здебільшого як сукупність обрядів, ритуалів, заклинань, що вважаються чародійницькими. Магія поділяється на білу, яка пояснюється дією божественних сил, та на чорну, що пояснюється допомогою сатанинських сил. Вважається, що любовна магія – це різні способи впливу на людину з ціллю визвати в неї любов. Часто за цим поняттям криється любовна ворожба.

Особливу увагу треба приділити поняттю "метафізика", що означає "після фізики". Так були названі філософські твори Аристотеля, які були написані філософом після трактатів з фізики, що набуло йому світової слави. Метафізика, за Аристотелем, це об'ємний погляд на мікро- та макрокосмічні процеси. І хоча ці процеси відбуваються, за Аристотелем, в іноматеріальних просторах, метафізика існує в тісному зв'язку з природознавчими знаннями. Але, все ж таки, частіше метафізика вивчає закони окультними методами і виходить за межі матеріального світу.

Інша асоціація з магією – поняття містики. В побутовому сенсі означає віру в божественний, таємничий, надприродний світ, в дещо загадкове, незрозуміле. В контексті філософського дослідження – це складне поняття, яке потребує детального дослідження і має свою структуру.

Дуже часто магію плутають з окультизмом, але окультизмом прийнято називати комплекс наук, які не є офіційно визнаними. Це такі як метафізика, магія, астрологія, алхімія, нумерологія тощо. Окультизм займається тим, що переводить езотеричні науки з таємних, зрозумілих лише елітою, у відкриті, доступні для пізнання широкою публікою.

Для розуміння магичного також важливо знати, що таке парапсихологія. Це є галузь паранормальних психофізичних явищ, таких як екстрасенсорне сприйняття, яке відбувається без використання органів почуттів. До них належать телепатія, ясновидіння, телекінез, парамедицина тощо. Марновірством називають віру в щось надприродне, таємниче. До них належать віра в прикмети, різні забобони.

В асоціативній низці з магією знаходяться такі поняття як теософія, яке є вченням про осягнення божественного начала, про таємниці потойбічного світу, а також теургія, як різновид магичного, за допомогою якого можливо змінювати хід подій.

До цього поля можна додати хіромантію, яка претендує на передбачення майбутнього, спираючись на візерунки на долонях людини. До простору магичного причетні цілительство (використання традиційної народної медицини), чародійство, чаклунство.

Особливу увагу доцільно приділити шаманству – ранній формі релігії, яка створюється завдяки виклику шаманом духів. Це спілкування здійснюється за допомогою ритуалу, який супроводжується специфічним співом шамана, екзотичними танцями. Основне завдання шамана міститься в "лікуванні", в тому, щоб впливати на погоду, визивати дощ, просити духів допомоги в деяких справах.

Важливе значення має також езотерія, яка має таємний сенс. Езотерія належить до тих філософських шкіл і навчань, які вивчаються таємними товариствами. Езотерія є привілеєм містичної еліти. Сьогодні терміном "езотеризм" означають ті вчення і школи, які не визнаються наукою, але займають досить важливе місце в системі знань.

Історія розвитку магії знає деякі факти руйнування діяльності магів. Сучасна наука вивчає "змінені стани" мозку в процесах спостереження за діяльністю мозку при проявах таких феноменів, як осяяння, медитація, інтуїція. Серед вчених існує така думка, що мозок людини потенційно має величезні можливості, але сучасна людина використовує лише п'ять відсотків своїх можливостей. На несвідомому ж рівні інформації переробляється набагато більше, ніж на свідомому. Виявлено, що в ході еволюції людини деякі зони мозку атрофувалися і існують як атавізми. Якщо це не є результатом особистого досвіду, не є відображенням зовнішнього світу, а чимось таємним, якимось кодом, то чому не можна припустити, що існує незалежне від людини існування потоків свідомості?

Ідея свободи свідомості сприяла відродженню ще одного напрямку ірраціоналізму – деякої контркультури, в основі якої міститься ідея про можливість приєднання до космосу безмежної свідомості, а також тотальна пристрасть до містики і магії пересічної людини. В.А. Горенко вважає, що цивілізації оновлюються в результаті того, що їм відкриваються нові таїнства, нові таємні знання. В процесі дослідження цього питання Горенко робить акцент на психотерапії. На його думку, всі сучасні екстрасенси, які займаються магією, маніпулюють людською свідомістю, нехтуючи можливостями розуму. Людський мозок активно вивчається вченими з різних галузей науки, проте досі ще не доведено, як за допомогою лише медитації можна оволодіти знаннями. Хоча нам відомо зі східних релігій про саторі, самадхі та нірвану, тобто про три стани, що ведуть до абсолютного пізнання, але важко погодитися з тим, що вони дійсно ведуть до зв'язку з божественним началом буття.

Апологети езотерики, на противагу матеріалістам, визнають три основи всього існуючого. Перш за все, це світ духовний або божественний, представником якого є дух. По-друге, це астральний світ, який є доступним для спостереження лише за особливих умов. Представником цього світу є енергія, інформаційні потоки. Третє – це фізичний світ, який пізнається за допомогою зовнішніх органів почуттів. Основою цього процесу є матерія.

Очевидно, що, на думку езотериків, головним призначенням людини є шлях індивідуальної трансформації, тобто шлях від звичайної реальності до езотеричної. На думку езотериків, цей шлях просвітляє особистість, активізує її процеси пізнання істини, божественного начала. Езотеричними вважаються всі окультні науки, в тому числі і магія.

Рамки нашого вивчення ритуально-антропологічного підходу до магії у складі окультних наук допускають змістовно-історичний та теоретико-пізнавальний аспекти дослідження. Вивчаючи місце магії як деякої сполучної ланки між релігією і наукою, слід звернутися до історії культури давніх цивілізацій.

Єгипет – одна з найдавніших цивілізацій, які будь-коли існували на землі. Культура стародавнього Єгипту оповита таємними історіями, багато її загадок не розгадані й досі. Магічне і таємниче відчувається у всіх площинах давньоєгипетської культури, яка являє собою продукт діяльності людини, що ґрунтується на вірі в божества, у життя душі після смерті. У процесі вивчення магічної культури Єгипту велику роль відіграє міфологія, яка впливає на процес формування знань людини.

Друга давня цивілізація, яка виникла приблизно сім тисяч років тому – шумерська, де зараз існує держава Ірак. До того там мешкали ассирійці, вавилоняни, месопотамці. Багато дослідників пов'язують народження магічної культури саме з цим місцем, саме з цими народами. Відомості про уявлення цих народів дійшли до нашого часу у вигляді глиняних табличок, що свідчать, як за допомогою таємних знань шумерами правила каста жерців. В книзі пророка Єзекіїля про царя Вавилонії розповідається, що іноді доля країни або царя визначалася за польотом стріли, пущеної жерцем.

В "Золотій гілці" Фрезера пишеться, що розвиток магії у тубільців Австралії відбувався відповідно до загальних принципів, заснованих на імітативних і контактних способах магічної практики. До чаклунів зверталися, щоб вони допомогли забезпечити врожай, викликати вітер, або дощ. Але магічні ж прийоми використовувалися лише у особливих випадках, коли, наприклад, необхідна була допомога у промислі акул, в будівництві човнів, тобто тоді, коли людина не була впевненою у власних силах. Були чаклуни, які займалися конкретними справами – землероби, будівельники, лікарі. Існувала і шкідлива (чорна) магія, але найчастіше з цього виду магії не було фахівців. Вважалося, що такий вид магії, тобто, з'ясування відносин нанесенням шкоди – це не є справа магів, а лише простих людей. Наслання псування виглядало як ініціальна, або початкова магія. Фрезер пише, що "початок дії – прицілювання особливої стрілою в бік ворога – робить сама людина, а поразка жертви, тобто сам результат – надається чаклунській силі. Жертва пристріту, виявивши у себе таку стрілу, відчувала відчай, впадала в апатію і найчастіше всього – втрачала життя" [5, 379]. У аборигенів Австралії була також і лікувальна магія. Знахарі, які лікували "магічною силою" і рослинами, шамани, які діяли через духів, робили такі магічні дії, які були спрямовані на поліпшення стану людини.

Не менш цікавими є спостереження Фрезера щодо знань меланезійців. Магічне значення мала, на думку тубільців-меланезійців, так звана "мана". Це безособова надприродна сила, яка приносить людям успіх, здібності, багатство. Успіх в житті кожної людини пов'язувався саме з фактом володіння манною. Мана, на думку дикунів, дарує людині можливість мати все: владу, багатство, успіх, здійснити всі свої бажання. Мана, на погляд меланезійців, є такою, кажучи сучасною мовою, енергією, яка має універсальну силу.

Анімізм, як ще одна асоціація з магією, був зазвичай дуже розвинений там, де не були збереженими архаїчні стереотипи. Меланезійці, наприклад, побоюються магії, пророцтв, чаклунів і відьом, але поважають духів померлих. Найдавнішим з усіх культів у них вважався культ вогню.

В даний час наука проявляє інтерес до дослідження магії як до найважливішої компоненти сучасної масової культури. Видатні релігійні філософи, такі як К.Леонтьєв, Н. Бердяєв, І.Ільїн, вважали, що слов'янська культура будується не тільки на традиційних християнських цінностях, а й вміщує містичні аспекти віри.

Отже, проаналізувавши різні типи прояву магії, різні асоціативні поняття, які існують поряд з нею, не можна не помітити потужного зв'язку магії з релігією. Саме в цьому зв'язку містяться засади ритуально-антропологічного підходу до дослідження конфігуративності магії. Людству завжди були притаманні віра в загадкове, надія на диво, потяг до містичного світосприйняття, що стало важливим чинником формування такого культурного феномена, як магія.

Література

1. Юнг К.-Г. Душа и миф: шесть архетипов / Юнг К.-Г. – Мн.: Харвест, 2004. – 400.
2. Оккультизм и магия в современном мире / Беседа П.Т. Касавина с членом-корреспондентом РАН В. С. Степиным // Магический кристалл. – М.: Республика, 1994. – С. 509-526.
3. Религия, магия, миф: современные философские исследования / [под ред. В.Н. Поруса]. – М.:УРСС, 1997. – 292 с.
4. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ / Топоров В.Н. – М.: Прогресс, 1995. – 624 с.
5. Фрезер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии / Фрезер Дж. [пер.с англ. К.М.Рыклина]. – М.: Политиздат, 1980. – 768 с.

References

1. Yung K.-G. Dusha i mif: shest' arkhetyfov / Yung K.-G. – Mn.: Kharvest, 2004. – 400.
2. Okkul'tizm i magiya v sovremennom mire / Beseda P.T. Kasavina s chlenom-korrespondentom RAN V. S. Stepinym // Magicheskii kristall. – M.: Respublika, 1994. – S. 509-526.
3. Religiya, magiya, mif: sovremennye filosofskie issledovaniya / [pod red. V.N. Porusa]. – M.:URSS, 1997. – 292 s.
4. Toporov V.N. Mif. Ritual. Simvol. Obraz / Toporov V.N. – M.: Progress, 1995. – 624 s.
5. Frezer Dzh. Zolotaya vetv'. Issledovane magii i religii / Frezer Dzh. [per.s angl. K.M.Ryklina]. – M.: Politizdat, 1980. – 768 s.

Смирнова Е. А.

Ритуально-антропологический подход к пониманию магии

Исследовано магию как наиболее интересную и таинственную составляющую современной культуры. Выделяются разные подходы к изучению магии: религиозный, философский, естественно-научный, оккультный, теософский, атеистический, социологический, гносеологический, психологический, этнографический, культурологический. Определяется необходимость научного, философского анализа и обобщения исследований, потребность их структуризации, учитывая принципы переплетения традиций и новых взглядов на магию.

Ключевые слова: магия, подход, культура, наука, религия, анализ.

Smirnova O.

Ritually-anthropological approach to understanding of magic

Researching of magic as of an interesting and secret part of modern culture is carried out, various approaches to magic studying, such as are allocated: religious, philosophical, natural-scientific, occult, atheistic, sociological, gnoseological, psychological, ethnographic, culturological, etc. Necessity of the scientific, philosophical analysis and synthesis of researches which exist today, necessity of their structuring on the basis of the account an interlacing of traditions and new views on magic as on object of scientific research is defined. It comes out that as a peculiar form of public consciousness along with the science and religion it reflected the most important stages of development of society and the person. Various associations of magic are given in article, such as astrology, alchemy, a shamanism, a witchcraft, magician, sorcery, hypnosis, etc. The place of magic as some kind a link between religion and science is studied.

In article the necessity of minding a close interlacing of scientific and non-scientific, religious, esoteric knowledge is noted, is spoken about a new place of magic in modern system of ideas of knowledge. Some philosophers point at an equivalence of knowledge with which operates all of them science, religion and magic. The branch of searches of the modern person which isn't satisfied by purely rational knowledge, is connected with the appealing to religious, esoteric doctrines.

However, philosophical-culturological methods of research of magic are still contained in a context of theological culture on the basis of the specified approaches: with the purposes, mechanisms, subjective actions. Studying of this problem, as it is mentioned in the article, depends on the methods and ways of research of the truth. Studying of magic depends also on the judgments which are expressed in various concepts with various accents. Thus it should be noted that personal approaches play defining role in philosophy and allow to distinguish two plans. Monistic outlooks, according to the author, can be forefront examples: materialism and idealism, where materialism reduces everything to the nature of matter, and idealism – to spirit. The second plan is caused by personal experience of the person which helps to realize individual tasks of life in a context of religious, atheistic, esoteric attitude.

The author emphasizes that the methodological aspect of research activity assumes necessary conceptual base, formation of a working semantic field of the analysis. The definition of the term "magic" in the system of synonymic designations is allocated as a necessary condition for establishment of the generalized characteristic and specifics of this concept taking into account its development: the magic existed throughout all centuries-old history of development of humanity that was reflected in verbal level in the corresponding terms.

As a peculiar form of public consciousness along with science and religion it reflected the most important stages of development of society and the person.

The author pays special attention to the concept "metaphysics" that means "after physics".

"Metaphysics" – Aristotle's philosophical works which were written by the philosopher after treatises on physics were called so, brought him an international fame. The metaphysics, according to Aristotle, is a volume look on micro – and macrocosmical processes. And though these processes take place, according to Aristotle, in the out of the material spaces, the metaphysics exists in close connection with natural-science knowledge. But, nevertheless, the metaphysics more often studies laws by means of occult methods and goes beyond a material world.

Another association with magic – the concept of mysticism. In household sense it means belief in the divine, mysterious, supernatural world, in something mysterious, unclear. In a context of philosophical research it is a difficult concept, which demands detailed research and has the structure.

Very often magic is confuse with an occultism, but an occultism is a complex of some sciences which aren't officially recognized. These are such as metaphysics, magic, an astrology, alchemy, numerology, etc. The occultism deals with transferring esoteric sciences from secret ones, which are clear only to elite, into available for general public knowledge.

For understanding of magical it is also important to know what parapsychology is. In the article it is noted that it is branch of the paranormal psychophysical phenomena, such as extrasensory perception which occurs without use of sense organs. Telepathy, clairvoyance, telekinesis, paramedicine and so forth concern to them.

In an associative array with magic there are also such concepts as theosophy and a teurgy. The theosophy is the doctrine about Divine comprehension, about secrets of beyond the grave world, and the teurgy is a kind of magical by means of which it is possible to change and explain a course of events, calling divine force.

To this field it is possible to add chiromancy which applies for possibility of a prediction of the future on lines on the person's palms. Such manifestations are involved in space of the magic, as healing (use of traditional medicine), magic and sorcery.

It is expedient to pay special attention to a shamanism – an early form of the religion based on communication of the shaman with spirits. This communication is carried out by means of ritual which is accompanied by specific singing of the shaman, exotic dances. The main objective of the shaman contains in "treatment", in influencing on weather, to cause a rain, to ask spirits to help with something.

The importance is given also to the esoteric which is based on idea of secret sense of the Universe. Esoteric concerns those philosophical schools and doctrines which are studied by secret societies. Esoteric is the privilege of mystical elite for many years. Today the term "esoteric" is used for those doctrines and schools which don't admit science, but play rather important role in the system of knowledge.

Among scientists there is such an opinion that the person's brain has potentially huge opportunities, but he uses only five percent. At unconscious level of processed information it is acquired much more, than on the conscious. It is revealed that during human evolution some zones of a brain atrophied and exist as atavisms. If it isn't result of personal experience, not reflection of the outside world but something secret, some code, then why it is impossible to assume what there is an existence of streams of consciousness which don't dependent on the person?

The idea of freedom of consciousness promoted revival of one more direction of an irrationalism – some counterculture at the heart of which there is an idea about the introduction in space of boundless consciousness, and also total passion to mysticism and magic of the ordinary person – an esoteric.

It is obviously that in opinion of esoterics, the main mission of the person is the way of individual transformation that is a way from usual reality to esoteric. In opinion of esoterics, this way clarifies the personality, intensifies its processes of knowledge of the truth, the Divine. All occult sciences, including magic are considered esoteric.

Frames of research of a configuration of magic as a part of occult sciences allows substantially- historical and the epistemological aspects of research. Studying the place of magic as of some kind a link between religion and science, the author addresses to cultural history of ancient civilizations.

So, having analyzed different types of manifestation of magic, various associative concepts existing near it, the author defines powerful communication of magic with religion. In this regard bases of ritual and anthropological approach to research of magic content configuration. In mankind there were always inherent belief in mysterious, hope for a miracle, aspiration to mystical attitude, became an important factor in formation of such cultural phenomenon as magic.

Key words: magic, approach, culture, science, religion, analysis.

УДК 929Перетц(045)

Стахієва Наталя Володимирівна
аспірантка

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В. М. ПЕРЕТЦА

У статті висвітлюється діяльність і творча спадщина доктора російської словесності, академіка, дослідника і педагога Володимира Миколайовича Перетца. Розглядається культурологічний аспект досліджень вченого, що сформувався на стику філології, літературознавства, джерелознавства, текстології, палеографії, археографії, фольклористики, мистецтвознавства та представляє зразок міждисциплінарного підходу до вивчення культурного надбання.

Ключові слова: культурологія, філологічні дослідження, культура, культурна спадщина, літературні пам'ятки.